

ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์และศักยภาพทางการแข่งขันของเกษตรกรผู้ปลูก
ดอกมะลิในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

Economic Value and Competitiveness of Jasmine Growers in Kao Liao District,
Nakhon Sawan Province

นัตยา แพ่งศรีสาร¹, นันทพร ไ้มทองดี², ชุณษิตา นาคภพ³, วรารุช วัชรสรณ์⁴
และมานิตย์ สิงห์ทองชัย⁵

Nattaya Phaengsrisarn¹, Nantaporn Maithongdee², Chunsita Nakabhop³,
Warawut Watcharasorn⁴ and Manit Singthongchai⁵

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์^{1,2,3,4,5}

Department of Economics, Faculty of Management Science, Nakhon Sawan Rajabhat University^{1,2,3,4,5}

E-mail: ¹singthongchai.m@gmail.com

Retrieved 05-01-2024; Revised 14-02-2024; Accepted 25-06-2024

Doi: 10.14456/jappm.2024.24

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะการผลิต การตลาด ห่วงโซ่อุปทาน และศักยภาพทางการแข่งขันของเกษตรกรผู้ปลูกดอกมะลิ (2) วิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงิน ในการลงทุนปลูกดอกมะลิ และ (3) วิเคราะห์และวางแผนกลยุทธ์การดำเนินงานแก่เกษตรกรผู้ปลูกดอกมะลิ ใช้แนวคิดการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์และวิธีการวิเคราะห์จุดคุ้มทุน จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค พื้นที่วิจัย คือ อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกดอกมะลิ จำนวน 36 ราย ใช้วิธีการเลือกกลุ่มแบบแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1. ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่ของเกษตรกรเป็นต้นทุนแปรผันที่เป็นค่าจ้างคนงานรายวัน ค่าผลิตภัณฑ์ทางเคมี และค่าปุ๋ยเคมี ตามลำดับ ราคาขายของดอกมะลิเป็นไปตามกลไกของท้องตลาดโดยมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่สวนหรือภายในหมู่บ้าน
2. เกษตรกรมีผลตอบแทนทางการเงินคุ้มค่าต่อการลงทุนและเกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกดอกมะลิขนาดใหญ่มีผลตอบแทนทางการเงินดีที่สุด

3. เกษตรกรที่ลงทุนในพื้นที่ขนาดเล็ก ควรขยายขนาดพื้นที่เพาะปลูกเพื่อการประหยัดต่อขนาดของต้นทุนและได้รับผลตอบแทนมากขึ้นและควรปรับเปลี่ยนเทคนิคการผลิตเพื่อลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงในราคาของปัจจัยการผลิตและเน้นให้ผลผลิตออกสู่ตลาดในช่วงที่มีความต้องการของผู้บริโภคสูงเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าในการลงทุนปลูกดอกมะลิ

องค์ความรู้จากงานวิจัย ได้แก่ เกษตรกรควรขยายการลงทุนปลูกดอกมะลิในพื้นที่ที่ใหญ่ขึ้น เพราะการลงทุนในพื้นที่ขนาดใหญ่ขึ้นผลตอบแทนจะเพิ่มขึ้น ระยะเวลาคืนทุนเร็วขึ้น มีความคุ้มค่าในการใช้ต้นทุนคงที่มากขึ้น จึงทำให้มีการประหยัดต่อขนาดในต้นทุนเพิ่มมากขึ้นด้วย

คำสำคัญ: ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์; เกษตรผู้ปลูกดอกมะลิ; ศักยภาพทางการแข่งขัน; อำเภอกาฬสินธุ์

Abstract

The purpose of this article are (1) to study and analyze the characteristics of production, marketing, supply chain and competitiveness of jasmine growers, (2) to analyze the cost and financial return on jasmine planting investment and (3) to analyze and plan operational strategies for jasmine growers. The concept of economic value analysis and analysis methods of strengths, weaknesses, opportunities and threats have been used in this article. The research area is Kao Liao District, Nakhon Sawan Province. The sample group consisted of 36 jasmine farmers selected using stratified random sampling. The research tools used were questionnaires and in-depth interviews. Data were analyzed using content analysis.

The research results showed that;

1. The majority of production costs for farmers consist of variable costs such as daily wages, chemical product costs, and chemical fertilizer costs. The selling price of jasmine flowers follows market mechanisms, with middlemen purchasing directly at farms or within the community.
2. Farmers find financial returns worthwhile for their investments, especially those with larger areas cultivating jasmine flowers, which yield the highest financial returns.
3. Farmers investing in smaller areas should consider expanding their cultivation area to save on costs and achieve higher returns. They should also adjust production techniques to mitigate risks from fluctuations in production factors, focusing on marketing their produce during periods of high consumer demand to maximize investment returns in cultivating jasmine flowers.

Key insights from the research include the recommendation for farmers to expand their jasmine cultivation in larger areas. Larger investments lead to increased financial returns, quicker returns on investment, and greater cost efficiency, thereby maximizing savings in production costs.

Keywords: Economics value, Jusmine growers, Competitiveness, Kao Liao District

บทนำ

มะลิเป็นไม้ดอกสกุล *Jasminum sambac* ในตระกูล Oleaceae ที่มีความสำคัญมากชนิดหนึ่ง เนื่องจากมะลิถือเป็นดอกไม้ที่มีคุณค่าทางจิตใจและยังสามารถนำไปใช้เป็นสมุนไพรรักษาโรคต่าง ๆ ได้ ซึ่งมะลิทั่วโลกมีอยู่ทั้งหมดประมาณ 200 ชนิด แต่ที่พบในประเทศไทยมีอยู่ประมาณ 45 ชนิด และในจำนวนนี้เป็นไม้พื้นเมืองของไทยประมาณ 15 ชนิด ได้แก่ มะลิลา มะลิลาซ้อน มะลิซ้อน มะลิยอด มะลิพิกุล หรือมะลิฉัตร มะลิทะเล มะลิพวง มะลิเลื้อย มะลิวัลย์ พุทธชาติ บันหยี เครือไล่ไก่ อ้อยแสนสวย และมะลิเขี้ยว ปัจจุบันดอกมะลิที่นิยมปลูกเพื่อการค้า คือ มะลิลา โดยกลายเป็นไม้ดอกเศรษฐกิจที่นับวันจะมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น เนื่องจากก่อให้เกิดอาชีพต่าง ๆ มากมาย เช่น เกษตรกรผู้ปลูกดอกมะลิ ขยายพันธุ์ และจำหน่ายต้นพันธุ์มะลิ อาชีพทำพวงมาลัย ทำพวงหรีด อาชีพขายพวงมาลัยและดอกมะลิตามตลาดทั่วไป ตลอดจนเด็กที่วิ่งขายพวงมาลัยตามท้องต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งถือว่ามีส่วนสร้างรายได้ให้กับผู้ปลูกและประชาชนได้เป็นอย่างดี สำหรับการจำหน่ายมะลิจะมีทั้งในและต่างประเทศ แต่ผลผลิตส่วนใหญ่จะจำหน่ายในประเทศ โดยตลาดรองรับดอกมะลิที่สำคัญคือ ตลาดดอกไม้ที่ปากคลองตลาด กรุงเทพฯ ตลาดสี่มุมเมืองและตลาดไท จังหวัดปทุมธานี ส่วนตลาดต่างประเทศจะมีการส่งออกในรูปแบบของพวงมาลัย ดอกมะลิสด และต้นมะลิ ตลาดของมะลิ โดยตลาดต่างประเทศจะมีการส่งออกในรูปแบบของพวงมาลัย ดอกมะลิสดและต้นมะลิ ตลาดของมะลิ ในต่างประเทศที่สำคัญคือ เนเธอร์แลนด์สหรัฐอเมริกาและเบลเยียม ส่วนตลาดพวงมาลัยของไทย คือ สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่น (จันทร์เพ็ญ เนตรวงศ์ษา, 2552)

ปัจจุบันแหล่งปลูกดอกมะลิที่สำคัญ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นครปฐม สมุทรสาคร ชลบุรี นครสวรรค์ พิชณุโลก ลำพูน อุบลราชธานี ขอนแก่น หนองคาย แต่แหล่งปลูกดอกมะลิก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแทบทุกจังหวัด เนื่องจากมะลิเป็นพืชที่ปลูกง่าย เจริญเติบโตเร็ว มีความทนทานให้ดอกตลอดปี ขึ้นอยู่กับการดูแลรักษา ให้ผลผลิตนานหลายปีสร้างรายได้ดีกว่าไม้ดอกชนิดอื่นหลายชนิด และสามารถปลูกได้ทั่วทุกภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวและจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางการเดินทางทั้งหลาย (จันทร์เพ็ญ เนตรวงศ์ษา, 2552) ซึ่งประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกดอกมะลิลา ทั้งสิ้น 6,219 ไร่ ซึ่งถือว่ามีพื้นที่เพาะปลูกจำนวนน้อยมาก เมื่อเทียบกับพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดอื่น โดยมีพื้นที่ปลูกมากที่สุดในจังหวัดนครสวรรค์ คือ อำเภอเก้าเลี้ยว ถือเป็นแหล่งพื้นที่เพาะปลูกที่สำคัญของจังหวัดนครสวรรค์ โดยมีพื้นที่เพาะปลูก ทั้งสิ้น 676 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 38.5 ของพื้นที่ปลูกจังหวัดนครสวรรค์ หรือคิดเป็นร้อยละ 10.8 ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งประเทศ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2563) โดยเกษตรกรจะปลูกตามที่ว่างของตัวบ้าน เช่น ข้างบ้านหรือในสวน ถือได้ว่าการปลูกมะลิเป็นไม้ดอกเศรษฐกิจที่สำคัญของอำเภอเก้าเลี้ยวและมะลิลา ถือเป็นพืชอีกชนิดหนึ่งที่น่าสนใจที่เป็นทางเลือกให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกดอกมะลิเพื่อสร้างรายได้ที่สำคัญ โดยเกษตรกรมีรายได้จากการขายดอกมะลิสด รวมทั้งรับจ้างร้อยพวงมาลัยมะลิสด ถือเป็นอาชีพที่สร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่เป็นอย่างมากจากอดีตถึง

ปัจจุบัน(ณัฐวุฒิ โพธิ์ดี, เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญและจินดา ชลิตทอง, 2564) แต่การปลูกดอกมะลิของเกษตรกรยังพบปัญหา ได้แก่ ความไม่แน่นอนเรื่องราคา ปัญหาโรคแมลงระบาด การใช้สารเคมี จำนวนมาก (ปาริฉัตร พุ่มเปี่ยม, 2558) และต้นทุนการผลิตสูง ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการผลิตมะลิของเกษตรกร แต่จากการศึกษายังพบว่ามะลียังมีความต้องการของตลาด มีการเพาะปลูกและดูแลรักษาไม่ยุ่งยาก ให้ผลผลิตอย่างต่อเนื่อง ตลอดทั้งปี เกษตรกรสามารถทำเป็นอาชีพหลัก หรืออาชีพรอง ที่สร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่อย่างยั่งยืน

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในประเด็นการศึกษาความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์และศักยภาพทางการแข่งขันของเกษตรกรผู้ปลูกดอกมะลิในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ สำหรับการส่งเสริมการปลูกดอกมะลิที่เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สามารถสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับชุมชน ครั้วเรือนรวมถึงการสร้างรายได้เศรษฐกิจชุมชนและจังหวัด โดยการปรับตัวภายใต้แผนกลยุทธ์ และข้อมูลการปลูกดอกมะลิในต้นทุนการผลิตต่ำ การสร้างผลกำไรสูง ระยะเวลาการคืนทุนเร็ว หรือความรวดเร็วและความสะดวกในการส่งมอบให้กับลูกค้า และนำข้อมูลการวิเคราะห์ต้นทุนในการลงทุนและผลตอบแทนทางการเงินไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจลงทุนของเกษตรกรรายอื่น ๆ และช่วยให้หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องได้นำข้อมูลและข้อเสนอแนะของเกษตรกรไปใช้ประโยชน์ ซึ่งสามารถเผยแพร่และส่งเสริมการปลูกดอกมะลิในพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูกและเกษตรกรผู้สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ลักษณะการผลิต การตลาด ห่วงโซ่อุปทาน และศักยภาพทางการแข่งขันของเกษตรกรผู้ปลูกดอกมะลิในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงินในการลงทุนปลูกดอกมะลิของเกษตรกรอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อวิเคราะห์และวางแผนกลยุทธ์การดำเนินงานแก่เกษตรกรผู้ปลูกดอกมะลิในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่ง มานิตย์ สิงห์ทองชัย (2564) ได้ใช้หลักการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน (Cost Benefit Analysis) เป็นการพิจารณาว่าผลตอบแทนของโครงการมากกว่าหรือน้อยกว่าต้นทุนของโครงการ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินใจว่าโครงการมีความคุ้มค่าในการลงทุนหรือไม่เพื่อช่วยในการตัดสินใจใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งใช้การประเมินต้นทุน (Costs) ทั้งต้นทุนทางตรงและต้นทุนทางอ้อม และประเมินผลตอบแทน (Benefits) ทั้งทางตรงและผลตอบแทนทางอ้อมแล้วนำมาวิเคราะห์ โดยเกณฑ์การตัดสินใจเพื่อการลงทุนมี 2 ประเภท คือ เกณฑ์แบบไม่ปรับค่าเวลาและเกณฑ์แบบปรับค่าเวลา

1) เกณฑ์การตัดสินใจเพื่อการลงทุนแบบไม่ปรับค่าเวลา เป็นเกณฑ์ที่ไม่นำเวลาเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดมูลค่าของเงินตรา (Value of Money) อันจะมีผลให้มูลค่าของเงินในอนาคต (Future value) เท่ากับมูลค่าของเงินในปัจจุบัน (Present Value) รวมถึงเกณฑ์การตัดสินใจในระยะเวลาคืนทุนของโครงการ (Payback Period) ซึ่งจำนวนปีในการดำเนินการที่ทำให้ผลตอบแทนสุทธิในแต่ละปีมีค่ารวมเท่ากับเงินลงทุนเริ่มแรก โดยเกณฑ์จะคำนึงถึงระยะเวลาที่ผลตอบแทนสุทธิจากการดำเนินงานหรือผลกำไรที่ได้รับแต่ละปีรวมกัน ซึ่งเป็นกำไรสุทธิหลังหักภาษีดอกเบี้ยและค่าเสื่อมราคาของทรัพย์สินเท่ากับค่าใช้จ่ายในการลงทุนเริ่มแรกของโครงการ หากดำเนินงานแล้วผลตอบแทนคุ้มค่างับจำนวนเงินที่ลงทุนได้รวดเร็วก็จะเป็นผลดี

2) เกณฑ์การตัดสินใจเพื่อการลงทุนแบบปรับค่าเวลา เป็นเกณฑ์การพิจารณากรณีที่โครงการมีความเสี่ยงสูง เกณฑ์การตัดสินใจเพื่อการลงทุนแบบปรับค่าเวลา เป็นเกณฑ์ที่นำเวลาเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดมูลค่าของเงินตรา เนื่องจากมูลค่าของเงินมีความแตกต่างกันแต่ละปี จึงต้องปรับค่าของเวลาในอนาคตให้เท่ากับมูลค่าของเงินในปัจจุบัน โดยการหักลดมูลค่าของเงินที่เกิดขึ้นในอนาคตด้วยอัตราคิดลด (Discount Rate) ซึ่งการใช้เกณฑ์การตัดสินใจเพื่อการลงทุนแบบปรับค่าเวลา ดังนี้

2.1) มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (Net Present Value: NPV) เป็นการนำมูลค่าของเงินสดรับสุทธิในอนาคตมาคิดเป็นมูลค่าปัจจุบันแล้วเปรียบเทียบกับเงินลงทุนเริ่มแรก หรือผลต่างระหว่างมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดรับสุทธิแต่ละปีตลอดอายุโครงการกับมูลค่าปัจจุบันของเงินสดจ่ายลงทุน ณ อัตราค่าของทุน (Cost of capital) โดยการพิจารณามูลค่าปัจจุบันสุทธิ ต้องมีค่าเป็นบวก จึงยอมรับโครงการ หากมูลค่าปัจจุบันสุทธิ เป็นลบ จะปฏิเสธโครงการ

2.2) อัตราผลตอบแทนภายในของโครงการ (Internal Rate of Return: IRR) เป็นอัตราที่จะทำให้ผลตอบแทนของโครงการและต้นทุนทั้งหมดของโครงการที่คิดลดเป็นมูลค่าปัจจุบันแล้วเท่ากัน นั่นคือเป็นอัตราที่แสดงถึงความสามารถของเงินลงทุนที่ทำให้เกิดรายได้คุ้มกับเงินลงทุนเพื่อโครงการนั้นพอดี ดังนั้น IRR คือ อัตราส่วนลดที่ทำให้มูลค่าปัจจุบันสุทธิมีค่าเป็นศูนย์ การพิจารณาประเมินโครงการ โดยหาผลตอบแทนของโครงการที่จะลงทุนให้ผลตอบแทนมากหรือน้อยเท่าใด แล้วนำมาเปรียบเทียบกับผลตอบแทนขั้นต่ำที่ต้องการหรือค่าของทุนที่กำหนด IRR มากกว่า ผลตอบแทนขั้นต่ำหรือค่าของทุน ยอมรับโครงการ IRR น้อยกว่า ผลตอบแทนขั้นต่ำหรือค่าของทุน ปฏิเสธโครงการ

2.3) อัตราส่วนของผลตอบแทนต่อต้นทุน (Benefit – Cost Ratio : B/C ratio) เป็นอัตราส่วนระหว่างผลรวมค่าปัจจุบันของผลตอบแทนกับผลรวมมูลค่าปัจจุบันของค่าใช้จ่ายทั้งหมดตลอดอายุของโครงการ เกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกลงทุนในโครงการใด ๆ ก็คือ B/C ratio จะต้องมียกมากกว่าหรืออย่างน้อยที่สุดต้องมีค่าเท่ากับ 1 ($B/C \geq 1$) และอัตราส่วนของผลตอบแทนต่อต้นทุนนี้ในทางธุรกิจยังเรียกว่า ดัชนีผลกำไร (Profitability Index : PI) เป็นการหาอัตราส่วนระหว่างมูลค่าปัจจุบันของกระแสเงินสดรับสุทธิที่คาดว่าจะได้รับกับมูลค่าปัจจุบันของเงินสดจ่ายลงทุนสุทธิของโครงการ ถ้าดัชนีกำไร > 1 ก็ยอมรับและตัดสินใจเลือกลงทุนในโครงการ

นอกจากนี้ เกณฑ์ตัดสินใจเลือกลงทุนในโครงการควรคำนึงถึงการวิเคราะห์ความไวต่อการเปลี่ยนแปลงของโครงการ (Sensitivity analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของปัจจุบันของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อต้นทุนและผลตอบแทน หากมีตัวแปรใดที่ไม่เป็นไปตามที่ประมาณการไว้แล้วนั้นจะมีผลกระทบต่อผลตอบแทนสุทธิของโครงการอย่างไรบ้าง เพื่อจะได้หาทางควบคุมและป้องกันหรือปรับปรุงแก้ไขเหตุต่าง ๆ เหล่านั้นไปเป็นการล่วงหน้าอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลถูกต้องแม่นยำตรงกับการประมาณการให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องมือการประเมินสถานการณ์ทางธุรกิจ โดย Humphrey, Albert. (1960) ได้อธิบายถึงเทคนิคและวิธีการประเมินสถานการณ์ทางธุรกิจ โดยใช้เครื่องมือและวิธีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค หรือ SWOT Analysis เพื่อให้รู้จักอุตสาหกรรมหรือองค์กรของตนเองและรู้จักสภาพแวดล้อมในการทำธุรกิจ ในการวิเคราะห์นี้จะช่วยให้ผู้บริหารในอุตสาหกรรมหรือองค์กรนั้น ๆ ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้งที่เกิดขึ้นแล้วและที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต รวมถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับณปภัช เรืองแหลม (2558) ที่ได้อธิบายการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางธุรกิจด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ ดังนี้

1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน (Internal Environment Analysis) ได้แก่ จุดแข็ง (Strength) เป็นผลกระทบทางด้านบวกที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมภายในขององค์กร หรือเป็นข้อได้เปรียบในการดำเนินธุรกิจ ความสามารถที่เป็นจุดเด่น ซึ่งต้องมีการพิจารณา ในทุก ๆ องค์ประกอบ เพื่อวิเคราะห์หาจุดแข็ง และนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์หรือแนวทางในการดำเนินงานต่าง ๆ และจุดอ่อน (Weakness) เป็นผลกระทบทางด้านลบหรือจุดด้อยที่เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อมภายในของอุตสาหกรรมหรือองค์กร หรือการดำเนินงานภายในบริษัทที่ไม่สามารถกระทำได้ดี และส่งผลให้เกิดความเสียเปรียบในการดำเนินธุรกิจ

2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก (External Environment Analysis) ได้แก่ โอกาส (Opportunity) เป็นสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานขององค์กร โดยจะต้องมีการตรวจสอบสิ่งแวดล้อมภายนอกอยู่เสมอเพื่อปรับปรุงกลยุทธ์ต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และอุปสรรคหรือข้อจำกัด (Threat) เป็นสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลเสียต่อการดำเนินงานขององค์กร หรือผลกระทบด้านลบของสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีต่อการดำเนินธุรกิจ ซึ่งจำเป็นต้องระมัดระวังในสิ่งที่เป็นข้อจำกัดนั้น เนื่องจากเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลเสียหายได้ โดยอุตสาหกรรมหรือองค์กรไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขข้อจำกัด หรืออุปสรรคเพื่อไม่ให้เกิดขึ้นได้

3) การวิเคราะห์กลยุทธ์ด้วยเทคนิค TOWS Matrix เป็นการนำข้อมูลสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกทั้งหมดมาวิเคราะห์ในความสัมพันธ์รูปแบบเมตริกซ์ โดยเป็นตารางการวิเคราะห์ที่นำข้อมูลของจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคหรือข้อจำกัด มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์ประเภทต่าง ๆ ตามความสัมพันธ์ระหว่างจุดแข็งกับโอกาส จุดแข็งกับข้อจำกัด จุดอ่อนกับโอกาสและจุดอ่อนกับข้อจำกัด ซึ่งผลของการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในข้อมูลแต่ละคู่ดังกล่าว ซึ่ง มานิตย์ สิงห์ทองชัย (2565) ได้กำหนดออกมาเป็น 4ร ประกอบด้วย รุก, รับ, รอ, และรา ทำให้เกิดกลยุทธ์ 4 ประเภท คือ 1) กลยุทธ์เชิงรุก (เร่ง

รุก บุกเร็ว) (SO Strategy) นำข้อมูลจุดแข็งและโอกาสมาพิจารณาร่วมกัน 2) กลยุทธ์เชิงรหรือเชิงป้องกัน (รับ รอ ขอจังหวะ) (ST Strategy) นำข้อมูลจุดแข็งและอุปสรรคหรือข้อจำกัดมาพิจารณาร่วมกัน เนื่องจากธุรกิจมีจุดแข็ง ในขณะเดียวกัน ยังเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เป็นข้อจำกัดจากภายนอกซึ่งควบคุมไม่ได้ แต่ธุรกิจสามารถใช้จุดแข็งที่มีอยู่ในการป้องกันอุปสรรคหรือข้อจำกัดที่มาจากภายนอกได้ 3) กลยุทธ์เชิงรับ (ตั้งรับ ปรับแก้ไข) (WO Strategy) นำข้อมูลจุดอ่อนและโอกาสมาพิจารณาร่วมกัน เนื่องจากธุรกิจมีโอกาสที่จะนำแนวคิดหรือวิธีใหม่ ๆ มาใช้ในการแก้ไขจุดอ่อนที่มีอยู่และ 4) กลยุทธ์เชิงรหรือเชิงหลีกเลี่ยง (เลิกรา หาแผนใหม่) (WT Strategy) นำข้อมูลจุดอ่อนและอุปสรรคหรือข้อจำกัดมาพิจารณาร่วมกัน เพื่อรับมือกับทั้งจุดอ่อนและข้อจำกัดภายนอกที่ธุรกิจไม่สามารถควบคุมได้

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกดอกมะลิ ในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ในพื้นที่เพาะปลูก ทั้งสิ้น 676 ไร่ จำนวน 142 ราย (สำนักงานเกษตรอำเภอเก้าเลี้ยว, 2563) และได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาจากจำนวนประชากรทั้งหมด ซึ่งหากประชากรมีจำนวนน้อย กลุ่มตัวอย่างไม่ควรน้อยกว่าร้อยละ 25 แต่ถ้าประชากรมีเป็นจำนวนพัน กลุ่มตัวอย่างไม่ควรน้อยกว่าร้อยละ 10 และ ถ้ากลุ่มประชากรมีเป็นจำนวนหมื่น กลุ่มตัวอย่างไม่ควรน้อยกว่าร้อยละ 1 ของประชากรทั้งหมด (มณฑัย เทียนทอง, 2548 อ้างถึงใน ณปภัช เรียงแหลม, 2558) ดังนั้น ขนาดเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างของการศึกษาคั้งนี้ที่ร้อยละ 25 จากประชากรทั้งหมด 142 ราย จึงได้เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 35.5 ราย คิดเป็นประมาณ 36 ราย จากนั้นได้ทำการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยหลักความน่าจะเป็น (Probability Sampling) ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ซึ่งมีวิธีการศึกษา ดังนี้

1) การทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิเบื้องต้นจากพ่อค้าคนกลางและผู้แปรรูปดอกมะลิลา รวมถึงเกษตรกรผู้ปลูกดอกมะลิลาในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ โดยแบ่งกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกดอกมะลิลาทั้งหมดออกเป็น 3 ขนาดตามพื้นที่การเพาะปลูก ได้แก่ ขนาดเล็ก (ไม่เกิน 1 ไร่) ขนาดกลาง (1-5 ไร่) และขนาดใหญ่ (มากกว่า 5 ไร่)

2) การสำรวจและรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการปลูกดอกมะลิลา วิธีการจำหน่ายมะลิลาและห่วงโซ่อุปทานของการผลิตมะลิลา ค่าใช้จ่ายในการลงทุน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต

3) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจ ได้แก่ วิเคราะห์ข้อมูลทางการเงินด้าน รายได้ ค่าใช้จ่ายในการลงทุน ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน วิธีการจำหน่ายมะลิลา และห่วงโซ่อุปทานของ การผลิตมะลิลา

4) การวิเคราะห์โครงการลงทุนทางการเงิน โดยการนำข้อมูลแต่ละขนาดของกลุ่มตัวอย่างมาเฉลี่ยต่อเนื้อที่เพาะปลูก โดยใช้วิธีกระแสเงินสดเข้าและออก (Cash Flow) และต้นทุนค่าเสียโอกาสของเงินทุน ตั้งแต่ปีที่ 0 ถึง ปีที่ 10 และใช้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลูกค้ารายย่อยชั้นดี (MRR) ร้อยละ 6.975 (เฉลี่ยร้อยละ

7) และอัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำ ร้อยละ 0.4 ต่อปี ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) อ้างอิง ณ วันที่ 15 สิงหาคม 2566 ในกรณีที่ 1 เกษตรกรไม่มีการกู้ยืมเงินมาลงทุน(ใช้เงินลงทุนของตนเอง) และกรณีที่ 2 เกษตรกรกู้ยืมเงินมาลงทุน ดังนี้ 1) มูลค่าปัจจุบันสุทธิ 2) อัตราส่วนมูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนต่อต้นทุน 3) อัตราผลตอบแทนภายในของโครงการ 4) ระยะเวลาคืนทุน และ 5) ความอ่อนไหวและมูลค่าการแปรเปลี่ยนของโครงการลงทุน

4) การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อม และศักยภาพ ในการผลิตและการแข่งขันของเกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้อง ด้วยเทคนิควิธีการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) และการวิเคราะห์ TOWS Matrix และนำมากำหนดแผนกลยุทธ์การดำเนินงานแก่เกษตรกรผู้ปลูกดอกมะลิในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

5) สรุปผลการศึกษาและเผยแพร่ผลการวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่ของเกษตรกรเป็นต้นทุนแปรผัน โดยต้นทุนที่มีสัดส่วนมากที่สุดของเกษตรกร คือ ค่าจ้างแรงงาน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการจ้างคนงานแบบรายวัน และรายพวงมาลัย จ้างรายเป็นพวงมาลัยแบบขา เหล็กร้อยละ 30 บาท (1 แพ็ค มี 20 ตัว ต่อ 55 บาท) จ้างรายเป็นพวงมาลัยแบบเกลียว เหล็กร้อยละ 10 บาท (20 ตัว ต่อ 55 บาท เหล็กร้อยละ 2.75 บาท) ค่าผลิตภัณฑ์ทางเคมี และค่าปุ๋ยเคมี ตามลำดับ นอกจากนี้ เกษตรกรนอกจากทำเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน ฝรั่งและทำไร่แล้วได้ใช้พื้นที่บางส่วนหันมาปลูกดอกมะลิและการร้อยพวงมาลัยดอกมะลิ เพื่อเสริมรายได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสามารถสร้างรายได้ทุกวัน เกษตรกรปลูกกันเฉลี่ยครัวเรือนละ 1 งานไปถึงมากกว่า 1 ไร่ ซึ่งเฉลี่ย 1 ไร่ ปลูกมะลิได้ 1,600 – 4,000 ต้น เก็บดอกได้ 300–400 กิโลกรัม/วัน เกษตรกรที่ปลูกมะลิจำนวน 1 ไร่ จะมีรายได้เดือนละ 10,000 บาท/เดือน คิดเป็นรายปี ปีละ 120,000 บาท โดยเมื่อมะลิมียายุครบ 4 ปีจะให้ผลผลิตเต็มที่ประมาณต้นละ 40 ดอก หรือประมาณ 1 พวง ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคงไม่ว่างงานและสามารถทำงานสร้างรายได้ตลอดปี โดยเกษตรกรที่ปลูกดอกมะลิพันธุ์ที่นิยมมากที่สุดคือ พันธุ์มะลิลา (Arabian jasmine)

สำหรับราคาขายดอกมะลิเป็นไปตามกลไกของท้องตลาด โดยมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่สวนหรือภายในหมู่บ้าน รวมถึงเกษตรกรนำดอกมะลิไปส่งถึงอ่างรับซื้อและมีรถมารับเพื่อไปส่งที่ตลาดสี่มุมเมือง และตลาดปากคลองทุกวัน จึงไม่สามารถกำหนดราคาได้เอง ราคาจะสูงในช่วงเทศกาล เช่น วันสงกรานต์ วันแม่แห่งชาติ เป็นต้น หลังจากนั้นราคาขายของดอกมะลิจะลดลง ปัจจุบันได้มีการกำหนดราคาขายดอกมะลิในราคาเฉลี่ยสูงสุดอยู่ที่ 2.75 บาทต่อพวง และต่ำสุด อยู่ที่ 1.75 บาทต่อพวง ซึ่งเมื่อนำมาเฉลี่ยแล้วจะได้พวงละ 2.25 บาท การศึกษาห่วงโซ่อุปทานการผลิตของเกษตรกร สามารถอธิบายได้ดังนี้

- 1) ผู้ขายปัจจัยการผลิต-ผู้ปลูกดอกมะลิ(รวบรวม/แปรรูป/ขายเอง) โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง
- 2) ผู้ขายปัจจัยการผลิต-ผู้ปลูกดอกมะลิ(รวบรวม/แปรรูป)-ผู้ค้าส่งและค้าปลีกผ่านพ่อค้าคนกลาง

3) ผู้ขายปัจจัยการผลิต-ผู้ปลูกดอกมะลิ-ผู้รับซื้อดอกมะลิ(อาจรับซื้อ/รวบรวม/แปรรูป)-ผู้ค้าส่ง และค้าปลีกผ่านพ่อค้าคนกลาง

4) ผู้ขายปัจจัยการผลิต-ผู้ปลูกดอกมะลิ-ผู้รับซื้อผลผลิต(อาจรับซื้อ/รวบรวม/แปรรูปดอกมะลิเป็น พวงมาลัย) ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง

นอกจากนี้ ในแต่ละช่วงของห่วงโซ่อุปทานการปลูกดอกมะลิของเกษตรกรยังมีปัจจัยสนับสนุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการผลิตและจำหน่าย ได้แก่ แหล่งปัจจัยการผลิตที่สำคัญในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง การตลาดและการซื้อขายดอกมะลิระหว่างผู้ค้ากับเกษตรกรก็มีหลายช่องทางการกระจายสินค้า(อาจรับซื้อ และกระจายดอกมะลิสำหรับร้อยพวงมาลัย) สามารถรับซื้อที่คุณภาพดีของเกษตรกรได้ เช่นเดียวกับผู้ค้าปลีกค้าส่งทั่วไปด้วย ซึ่งจากปัจจัยสนับสนุนดังกล่าวจึงช่วยให้การผลิตจำหน่ายดอกมะลิของเกษตรกรในอำเภอเก้าเลี้ยวยังคงดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแข่งขันทางการตลาดได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า กรณีเกษตรกรไม่มีการกู้ยืมเงินมาลงทุนในการปลูกดอกมะลิ ในระยะเวลา 10 ปี (ไม่มีการคิดลด) มีต้นทุนรวม เท่ากับ 662,395.00 บาท และรายรับรวม เท่ากับ 731,531.25 บาท ซึ่งทำให้ได้รับผลกำไรสุทธิ เท่ากับ 69,136.25 บาท โดยเกษตรกรนำเงินลงทุนเอง ทั้งหมด เท่ากับ 59,360 บาท และต้นทุนค่าเสียโอกาสของเงินลงทุนที่เกษตรกรจะได้ดอกเบี้ยต่อปีเป็น จำนวนเงิน เท่ากับ 2,417.60 บาท ซึ่งมีต้นทุนรวม เท่ากับ 482,490.17 บาท และผลตอบแทนรวม เท่ากับ 488,994.48 บาท สำหรับกรณีเกษตรกรกู้ยืมเงินมาลงทุน เกษตรกรได้ผลตอบแทนสุทธิหรือกำไรสุทธิ เท่ากับ 6,504.31 บาท

เมื่อพิจารณาหาผลตอบแทนการปลูกดอกมะลิโดยใช้เครื่องมือทางการเงินที่มีหลักเกณฑ์ประกอบการพิจารณาและตัดสินใจถึงความคุ้มค่าในการลงทุนทางเศรษฐศาสตร์ พบว่า กรณีเกษตรกรไม่มีการกู้ยืมเงินมาลงทุน มี NPV เท่ากับ 66,504.32 บาท IRR เท่ากับ 21.0325% และ B/C ratio มีค่า เท่ากับ 1.11 และกรณีเกษตรกรกู้ยืมเงินมาลงทุน โดยมีการคิดลด พบว่า NPV เท่ากับ 69,499.71 บาท IRR เท่ากับ 18.26% และ B/C ratio เท่ากับ 1.01 โดยพิจารณาแล้วทำให้โครงการลงทุนการปลูกดอกมะลิ จึงเป็นโครงการที่น่าลงทุนเพราะ ค่า NPV มากกว่า 0 ค่า IRR สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (อัตราดอกเบี้ย MRR เท่ากับ 7%) ค่า B/C ratio มากกว่า 1 และมีระยะเวลาคืนทุน กรณีเกษตรกรใช้เงินทุนตัวเองเท่ากับ 8 เดือน 1 วัน และกรณีเกษตรกรกู้ยืมเงินมาลงทุน เท่ากับ 1 ปี 2 เดือน 1 วัน

สำหรับการวิเคราะห์ความอ่อนไหวของโครงการ (Sensitivity Analysis) มี 2 กรณี คือ ต้นทุนการปลูกดอกมะลิเพิ่มขึ้นร้อยละ 10 และผลตอบแทนการปลูกดอกมะลิลดลงร้อยละ 10 กรณีเกษตรกรไม่มีการกู้ยืมเงินมาลงทุน พบว่า NPV เท่ากับ 57,244.70 บาท IRR เท่ากับ 16.3422% และ B/C ratio เท่ากับ 1.11 และ NPV เท่ากับ 42,945.40 บาท IRR เท่ากับ 17.0035% และ B/C ratio มีค่า เท่ากับ 1.12 และกรณีเกษตรกรกู้ยืมเงินมาลงทุน (มีการคิดลด) พบว่า NPV เท่ากับ 30,620.19 บาท IRR เท่ากับ 16.2052% และ B/C ratio มีค่าเท่ากับ 1.21 และ NPV เท่ากับ 56,135.05 บาท IRR เท่ากับ 11.3922% และ B/C ratio มีค่าเท่ากับ 1.11 ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรที่ปลูกดอกมะลิค่อนข้างมีจุดแข็งและภูมิคุ้มกันที่ดีในการประกอบอาชีพ กล่าวคือ เกษตรกรมีความพร้อมทั้งด้านเงินลงทุน มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการผลิตเพื่อให้ได้ผลตอบแทนสูง โดยเฉพาะเกษตรกรสามารถกำหนดช่วงเวลาให้ผลผลิตออกสู่ตลาดได้ มีเทคนิคการควบคุมคุณภาพผลผลิตตรงตามความต้องการของตลาด จึงทำให้ดอกมะลิของเกษตรกรในอำเภอเก่าเลี้ยวยังคงเป็นที่ต้องการของตลาด โดยมีธรรมาภิบาลช่วงเวลาไม่เกิน 19.00 น. ของทุกวันเพื่อนำดอกมะลิไปส่งยังตลาดดังกล่าว นอกจากนี้ยังมีข้อได้เปรียบทางด้านการตลาดของการจำหน่ายมะลิสดของเกษตรกรด้วย เพราะมีพ่อค้าคนกลางที่เป็นจุดรับซื้อหรืออาจรับซื้อและกระจายผลผลิตทั้งดอกมะลิสดและดอกมะลิสำหรับร้อยพวงมาลัยในชุมชน นอกจากนี้ยังมีตลาดค้าส่งค้าปลีกขนาดใหญ่รองรับการซื้อขายผลผลิตดอกมะลิของเกษตรกรได้จำนวนมาก ได้แก่ ตลาดสี่มุมเมือง ตลาดปากคลองและตลาดไท ที่สามารถเชื่อมโยงการซื้อขายดอกมะลิแบบมะลิสด แบบร้อยพวงมาลัย ได้ตั้งแต่เกษตรกรพ่อค้าคนกลางพ่อค้ารายย่อยทุกภูมิภาค อย่างไรก็ตาม เกษตรกรยังมีข้อจำกัดในการผลิตดอกมะลิด้วยกัน เช่น คือ สภาพดินฟ้าอากาศทำให้ผลผลิตไม่เป็นไปตามต้องการ เช่น ในช่วงฤดูหนาว ผลผลิตออกดอกน้อย หรือช่วงฤดูฝนจะเป็นช่วงที่ผลผลิตดอกมะลิเกิดความเสียหายและเป็นจำนวนมาก เนื่องจากโรคพืช และแมลงศัตรูพืชระบาดได้ง่ายแต่ควบคุมได้โดยใช้สารเคมีจำนวนมาก จึงค่อนข้างมีต้นทุนสูงในการดูแลผลผลิต ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการผลิต โดยเฉพาะค่าจ้างแรงงานและผลิตภัณฑ์ทางเคมีที่เพิ่มสูงขึ้น หน่วยงานของรัฐบาลในพื้นที่ให้การสนับสนุนและส่งเสริมด้านปลูกดอกมะลิแต่ยังไม่มีความต่อเนื่องและชัดเจน เกษตรกรยังขาดแคลนแรงงานประจำสำหรับการปลูก การเก็บเกี่ยวและดูแลรักษามะลิส่วนใหญ่ใช้แรงงานของตนเอง ปัญหาภัยแล้ง และ ปัญหาด้านการตลาด เนื่องจากราคาจำหน่ายดอกมะลิถูกกำหนดจากพ่อค้าคนกลางและเกษตรกรยังไม่มีกรรวมกลุ่มกันทำให้จำหน่ายในราคาดอกมะลิที่ต่ำมาก รวมถึงในช่วงที่มีดอกมะลิที่มีการนำเข้าดอกมะลิจากต่างประเทศมาจำหน่ายอยู่ในตลาดปริมาณมากหรือแม้แต่ช่วงดอกมะลิขาดแคลน(ฤดูหนาว) ด้วย ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลทำให้ผลตอบแทนทางการเงินของเกษตรกรลดลงได้

สำหรับกลยุทธ์การดำเนินงานที่ดีกับเกษตรกรนั้นควรลงทุนในพื้นที่ขนาดเล็กและควรขยายขนาดพื้นที่เพาะปลูกเพื่อการประหยัดต่อขนาดของต้นทุนและได้รับผลตอบแทนมากขึ้นและควรปรับเปลี่ยนเทคนิคการผลิตเพื่อลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงในราคาของปัจจัยการผลิตและเน้นให้ผลผลิตออกสู่ตลาดในช่วงที่มีความต้องการของผู้บริโภคสูงเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าในการลงทุนปลูกดอกมะลิ นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อลดต้นทุนการผลิต มาตรการควบคุมคุณภาพและการจัดการน้ำเพื่อลดปัญหาภัยแล้ง นอกจากนี้เกษตรกรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีการรับรู้ในการให้ความสำคัญกับปัจจัยการผลิตและการส่งมอบสินค้าตลอดทุกช่วงระดับในกิจกรรมตั้งแต่กิจกรรมต้นน้ำที่สนับสนุนปัจจัยการผลิต กิจกรรมกลางน้ำ ซึ่งเป็นภาคการผลิตของเกษตรกรในพื้นที่เองและกิจกรรมปลายน้ำที่นำผลผลิตของเกษตรกรออกสู่ตลาดทั้งผู้บริโภคและจุดรับซื้อ(อ่าง) พ่อค้าคนกลางและการแปรรูปมะลิสดเป็นพวงมาลัยแบบชา แบบพวงเกลียว โดยต้นทุนที่สูงมีผลและมีความสำคัญกับ

เกษตรกรอย่างมากที่ต้องตระหนัก ตั้งแต่ก่อนการเริ่มต้นลงทุนจนกระทั่งจำหน่ายดอกมะลิสู่ผู้บริโภคลำดับสุดท้าย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ทุกระดับกิจกรรมตั้งแต่กิจกรรมต้นน้ำที่สนับสนุนปัจจัยการผลิต กิจกรรมกลางน้ำ ซึ่งเป็นภาคการผลิตของเกษตรกรในพื้นที่เอง และกิจกรรมปลายน้ำที่นำผลผลิตของเกษตรกรออกสู่ตลาดทั้งผู้บริโภคและจตุรัสซ้อ(อ่าง)มะลิสด พ่อค้าคนกลางและการแปรรูปมะลิสดเป็นพวงมาลัยแบบชา แบบพวงเกลียว มีความสำคัญกับเกษตรกรอย่างมาก ตั้งแต่การเริ่มต้นลงทุนจนกระทั่งจำหน่ายดอกมะลิสู่ผู้บริโภคลำดับสุดท้าย ซึ่งสอดคล้องกับ เชิญ ไกรนรา (2556) ได้อธิบายเกี่ยวกับห่วงโซ่คุณค่าการผลิตสินค้าเกษตร กล่าวคือ ห่วงโซ่การผลิต (Production Chain) เป็นเครือข่ายของความเชื่อมโยงทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาสินค้าและบริการที่เป็นความต้องการของ ผู้บริโภคคนสุดท้าย การจัดการห่วงโซ่การผลิต ครอบคลุมถึงการเคลื่อนย้ายทั้งหมดและการเก็บรักษาวัตถุดิบ ภารกิจที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดทำสินค้าคงคลัง และสินค้าสำเร็จรูปจากจุดที่ผลิตไปยังจุดของการบริโภค สำหรับการผลิตรายการเกษตรสามารถประยุกต์ตามแนวคิดห่วงโซ่การผลิตที่ได้กล่าวมาแล้วได้เป็นห่วงโซ่การผลิตที่มีต้นทุนต่ำที่สุด คือ การหาปัจจัยการผลิต (ต้นน้ำ) การผลิต (กลางน้ำ) การรวบรวมผลผลิตและการคัดเกรดสินค้า การค้า/ค้าส่ง (ปลายน้ำ) การแปรรูปและบรรจุหีบห่อ และการขายปลีกและการส่งออก เช่นเดียวกับ บุญศรี จันทร์กลับ และชลินธร ธานีรัตน์ (2558) เห็นว่าเกษตรกรและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนอื่นตลอดโซ่อุปทานมีการรับรู้ในการให้ความสำคัญการจัดการปัจจัยทั้ง 4 ปัจจัย คือ ต้นทุน การบริการ คุณภาพ และระยะเวลาการส่งมอบสินค้าของแต่ละช่วงโซ่อุปทานของดอกมะลิที่สอดคล้องกัน ด้านการวิเคราะห์ต้นทุนพบว่า ต้นทุนสูงสุดอยู่ที่ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานด้านแรงงานที่เกิดจากการจ้าง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ความคุ้มค่าในการลงทุนปลูกดอกมะลิในอำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ เป็นโครงการที่น่าลงทุนเพราะมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) มากกว่า 0 และมีอัตราผลตอบแทนภายใน (IRR) มากกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ และมีอัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน (B/C ratio) มากกว่า 1 สอดคล้องกับ ณปภัช เรียงแหลม (2558) ที่อธิบายว่าการทำสวนองุ่นในพื้นที่ขนาดใหญ่มีความเสี่ยงต่ำที่สุดและธารทิพย์ โสตาหวัง (2563) ปัจจัยด้านผลตอบแทนมีความอ่อนไหวมากกว่าปัจจัยด้านต้นทุนเช่นกัน ซึ่ง วชิรินทร์ กันธะ (2553) ได้วิเคราะห์ว่าต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกดอกมะลิในขนาดพื้นที่ปลูก 1 งาน มีค่าใช้จ่ายในการลงทุนเฉลี่ยต่องานเท่ากับ 10,530.71 บาท มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ทั้งหมดเฉลี่ยต่องานในระหว่างปีที่ 1 ถึงปีที่ 15 เป็นจำนวนเงินเท่ากับ 32,756.11 บาท ถึง 56,968.93 บาท มีรายได้จากการจำหน่ายดอกมะลิเฉลี่ยต่องานในระหว่างปีที่ 1 ถึงปีที่ 15 เท่ากับ 17,499.38 บาท ถึง 69,997.50 บาท มีระยะเวลาคืนทุนเท่ากับ 5 ปี 18 วัน มีมูลค่าปัจจุบันสุทธิในกรณีที่อัตราผลตอบแทนขั้นต่ำที่กำหนดร้อยละ 1.45 และร้อยละ 6.75 เท่ากับ 101,781.07 บาท และ 55,566.61 บาท ตามลำดับ เช่นเดียวกับ พัทธริกา เหมืองหม้อ (2554) ที่ศึกษาการลงทุนของเกษตรกรพื้นที่ที่ขนาด

แตกต่างกันจะมีผลทำให้ขนาดการลงทุนไม่เท่ากัน ระยะเวลาการคืนทุนแตกต่างกัน และผลตอบแทนจากการลงทุนก็จะแตกต่างกันด้วย นอกจากนี้ นิกซ์นิภา บุญช่วย (2560) ได้อธิบายว่ามีค่าใช้จ่ายรวมทั้งหมด 20,184.55 บาท และรายได้ เป็นเงิน 25,728.57 บาท ในการศึกษาการผลิตกล้วยน้ำว้าของ นเรศ จันอุต (2563) ว่าผลผลิตกล้วยน้ำว้าในแต่ละไร่ได้ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของต้นกล้วยและโรคตายพราย และจากการปลูกกล้วยน้ำว้าแต่ละครั้งซึ่งทำรายได้ให้เกษตรกรประมาณ 7 ถึง 10 ปี นั้น เกษตรกรต้องใช้เวลา 6 ปี 1 เดือน จึงจะได้คืนเงินลงทุนที่จ่ายไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า เกษตรกรที่ลงทุนในพื้นที่ขนาดเล็ก ควรขยายขนาดพื้นที่เพาะปลูกเพื่อการประหยัดต่อขนาดของต้นทุนและได้รับผลตอบแทนมากขึ้นและควรปรับเปลี่ยนเทคนิคการผลิตเพื่อลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงในราคาของปัจจัยการผลิตและเน้นให้ผลผลิตออกสู่ตลาดในช่วงที่มีความต้องการของผู้บริโภคสูงเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าในการลงทุนปลูกดอกมะลิ ซึ่ง ธนกร วัฒนกรวงศ์ (2561) เห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อลดต้นทุนการผลิต มาตรการควบคุมคุณภาพและการจัดการน้ำเพื่อลดปัญหากล้วยแล้ง สอดคล้องกับพัชริภา เหมืองหม้อ (2554) ศึกษาการลงทุนปลูกสตรอเบอรี่ของเกษตรกรพื้นที่ที่ขนาดแตกต่างกันจะมีผลทำให้ขนาดการลงทุนไม่เท่ากัน ระยะเวลาการคืนทุนแตกต่างกัน และผลตอบแทนจากการลงทุนก็จะแตกต่างกันด้วย สอดคล้องกับ นิกซ์นิภา บุญช่วย (2560) ได้อธิบายว่าเกษตรกรควรได้รับการแนะนำจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดบันทึกค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ใช้ในการลงทุนและรายได้ที่แท้จริงจากการปลูกกล้วยน้ำว้า ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรสามารถทราบถึงกำไรสุทธิที่เกิดขึ้นจริง

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ต้นทุนการผลิตส่วนใหญ่เป็นค่าจ้างแรงงานแบบรายวันและค่าจ้างรายพวงมาลัย เกษตรกรปลูกดอกมะลิและการร้อยพวงมาลัยดอกมะลิเพื่อเป็นรายได้เสริม ซึ่งสามารถสร้างรายได้ทุกวัน พ่อค้าคนกลางมารับซื้อที่สวนหรือภายในหมู่บ้าน แต่ราคาขายดอกมะลิจะเป็นไปตามกลไกของตลาด โดยในแต่ละช่วงของห่วงโซ่อุปทานการปลูกดอกมะลิของเกษตรกรยังมีปัจจัยสนับสนุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการผลิตและจำหน่าย จากการวิเคราะห์ผลตอบแทนการปลูกดอกมะลิใช้วิธีกระแสเงินสดเข้าและออก ตั้งแต่ปีที่ 0 ถึง ปีที่ 10 โครงการลงทุนการปลูกดอกมะลิ เป็นโครงการที่คุ้มค่าต่อการลงทุนเพราะ แต่เกษตรกรควรขยายขนาดพื้นที่เพาะปลูกเพื่อการประหยัดต่อขนาดของต้นทุนและได้รับผลตอบแทนมากขึ้นและควรปรับเปลี่ยนเทคนิคการผลิตเพื่อลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงในราคาของปัจจัยการผลิตและเน้นให้ผลผลิตออกสู่ตลาดในช่วงที่มีความต้องการของผู้บริโภคสูงเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าในการลงทุนปลูกดอกมะลิ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1) เกษตรกรที่ลงทุนปลูกดอกมะลิในพื้นที่ขนาดเล็ก ควรขยายการลงทุนปลูกดอกมะลิในพื้นที่ที่ใหญ่ขึ้น เพราะการลงทุนในพื้นที่ขนาดใหญ่ขึ้นผลตอบแทนจะเพิ่มขึ้น ระยะเวลาคืนทุนเร็วขึ้น อีกทั้งยังมีความคุ้มค่าในการใช้ต้นทุนคงที่มากขึ้นด้วย โดยเฉพาะเครื่องมือและเครื่องยนต์ทางการเกษตรที่มีราคาสูง จึงทำให้มีการประหยัดต่อขนาดในต้นทุนเพิ่มมากขึ้นด้วย

1.2) เกษตรกรควรเลือกช่วงเวลาในการผลิตที่หลีกเลี่ยงหรืออยู่ในช่วงฤดูฝนให้น้อยที่สุด เพื่อการประหยัดต้นทุนในการควบคุมโรคและรักษาโรค ค่าจ้างแรงงานที่ต้องดูแลแปลงปลูกดอกมะลิเพิ่มขึ้นและลดปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรน้ำและแรงงานกันระหว่างเกษตรกรด้วย

1.3) เกษตรกรควรเน้นให้ดอกมะลิให้ออกสู่ตลาดทุกฤดูกาลอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะช่วงฤดูหนาวที่เป็นฤดูที่ทำให้ดอกมะลิให้ผลผลิตน้อยจนทำให้ราคาดอกมะลิเพิ่มสูงขึ้นกว่าปกติมาก รวมถึงเทศกาลสำคัญของผู้บริโภคหรืออุปสงค์ของผู้บริโภคและตลาดมีสูง ได้แก่ เทศกาลวันแม่แห่งชาติ วันสงกรานต์ และวันสามัคคีของสถาบันการศึกษา เพราะในเทศกาลเหล่านี้ผู้บริโภคนิยมซื้อดอกมะลิเพื่อนำไปประกอบพิธีกรรม ไหว้บิดามารดาและความเป็นญาติมิตรพี่น้องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อ เกษตรกรก็จะมีโอกาสได้รับรายได้เพิ่มมากขึ้น

1.4) เกษตรกรควรหาช่องทางพัฒนาพร้อมทั้งใช้สื่ออินเทอร์เน็ต และโซเชียลเน็ตเวิร์คในการหาข้อมูลและเรียนรู้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการปลูก ดูแลและเก็บเกี่ยวผลผลิตและสร้างระบบการติดตามคุณภาพโดยใช้ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม Participatory Guarantee Systems (PGS) ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.5) เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรเพื่อเพิ่มอำนาจอำนาจต่อรองในด้านราคาจำหน่าย และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านวิธีการและเทคนิคหรือเทคโนโลยีการปลูกดอกมะลิร่วมกัน พร้อมกันนี้หน่วยงานภาครัฐควรเข้าไปส่งเสริมและสนับสนุนข้อมูลด้านวิชาการและจัดทำข้อมูลด้านการปลูกดอกมะลิรวมถึงองค์ความรู้ใหม่ ๆ แก่เกษตรกร โดยเฉพาะด้านการผลิต ด้านกระบวนการแปรรูปดอกมะลิ เพื่อให้สามารถเพิ่มมูลค่ามะลิได้มากยิ่งขึ้น รวมไปถึงด้านการปรับเปลี่ยนเทคนิคการผลิตให้ต้นทุนต่ำลง สามารถลดขนาดการพึ่งพาผลิตภัณฑ์ทางเคมีที่มีราคาสูงได้ เพื่อเพิ่มภูมิคุ้มกันและมีความสามารถในการผลิตและการแข่งขันกับดอกมะลินำเข้าหรือมะลิต่างถิ่นที่จะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอีกในอนาคตได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1) การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาการลงทุนเพียงหนึ่งรอบอายุต้นดอกมะลิเท่านั้น ซึ่งการศึกษาในอนาคตสามารถขยายช่วงเวลาออกไปได้อีก 2 หรือ 3 รอบการลงทุน ซึ่งจะทำให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของเกษตรกรมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเกษตรกรไม่ได้ขายปัจจัยการผลิตเครื่องมือและเครื่องยนต์ทางการเกษตรที่มีราคาสูงเมื่อจบการลงทุนในหนึ่งรอบ แต่จะเก็บไว้ใช้ในรอบการ ลงทุนถัดไปด้วย จึงทำให้มูลค่าซากหรือค่าเสื่อมในต้นทุนคงที่ดังกล่าวลดลงหรือหมดไปและมีผลต่อผลตอบแทนทางการเงินของเกษตรกรน้อยลงด้วย จึงสะท้อนผลตอบแทนจากการจำหน่ายผลผลิตได้มากขึ้น

2.2) ในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาได้กำหนดราคาเพื่อนำมาคำนวณหาผลตอบแทนเป็นราคาขายของเกษตรกรในหมู่ที่ 2 บ้านมหาโพธิ์ใต้ หมู่ที่ 3 บ้านท่ากระด้าง หมู่ที่ 5 บ้านมหาโพธิ์เหนือ ตำบลมหาโพธิ์และหมู่ที่ 1 บ้านมหาโพธิ์ หมู่ที่ 2, 3, 4, 5, 6 บ้านมะเกลือ/บ้านไร่พัฒนา ตำบลมะเกลือ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งเป็นราคาขายและปริมาณดอกมะลิต่อต้นโดยเฉลี่ยภายในหมู่บ้านมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อหรือนำส่งจตุรัสซื้อ(อาจรับซื้อ/แปรรูป) ในราคาเฉลี่ย รวมถึงสภาพอากาศที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งอาจมีความแตกต่างจากราคาขายและปริมาณดอกมะลิต่อต้นในเขตพื้นที่อื่น ๆ ดังนั้น หากผู้สนใจนำไปข้อมูลวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจลงทุนควรคำนึงถึงราคาและปริมาณดอกมะลิต่อต้นด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2563). *ระบบฐานข้อมูลเกษตรกรกลาง: ข้อมูลผู้ปลูกมะลิอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์*. http://farmer.doe.go.th/farmer/report_act/reportTambon
- จันทร์เพ็ญ เนตรวงศ์ษา. (2552). *การปลูกดอกมะลิ*. ธนัชการพิมพ์.
- เชิญ ไกรนรา. (2556). *การพัฒนาห่วงโซ่การผลิตและตลาดสินค้าเกษตรในพื้นที่ภาคกลางอย่างยั่งยืน*. <http://www.slideshare.net/choenkrainara/ss-17972857>.
- ณปักษ์ เรียงแหลม. (2558). *การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางการเงิน ห่วงโซ่อุปทานและศักยภาพในการแข่งขันของเกษตรกรผู้ทำสวนองุ่นพันธุ์ไวท์มัสละกาในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดอนเมือง].
- ณัฐวุฒิ โพธิ์ดี เกลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญและจินดา ขลิบทอง. (2564). *การส่งเสริมการผลิตมะลิของเกษตรกรอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครสวรรค์*. ใน *การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ครั้งที่ 11*.
- ธนกร วัฒนากรวงศ์. (2561). *การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงินจากการปลูกมังคุดพรีเมียมเกรด*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์].
- ธารทิพย์ โสตาหวั่ง (2563). *การวิเคราะห์ผลตอบแทนทางการเงินจากการลงทุนผลิตเมล่อนในพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างของไทย*. *Economics and Business Administration Journal Thaksin University*, 14(1), 43–62.
- นเรศ จันอุต. (2563). *การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนในการปลูกกล้วยหอมทองของเกษตรกรในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์*, 14(2), 564.
- นิกข์นิภา บุญช่วย. (2560). *การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกกล้วยน้ำว้าในเขตอำเภอยาง จังหวัดเพชรบุรี*. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 10(1), 1884–1894.

- บุญทวี จันทร์กลับ และชลินธร ธาณรัตน์. (2558). ศึกษาการวิเคราะห์โซ่อุปทานของดอกมะลิ กรณีศึกษา ตำบลท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 1, 94-107.
- ปาริฉัตร พุ่มเปี่ยม. (2558). พฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกมะลิลา ใน อำเภอแก้งะเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ,มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมมาธิราช].
- พัชรวิภา เหมืองหม้อ. (2554). การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนจากการปลูกสตรอเบอรี่ของเกษตรกร ในตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ,มหาวิทยาลัย เชียงใหม่].
- มานิตย์ สิงห์ทองชัย.(2564). ความคุ้มค่าทางเศรษฐศาสตร์ต่อการตัดสินใจเลือกพื้นที่สำหรับปลูกพืช เศรษฐกิจ. *วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์*, 4(1),113- 125.
- มานิตย์ สิงห์ทองชัย.(2565). เศรษฐศาสตร์การจัดการผลิตและการตลาด. สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะ วิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
- วัชรินทร์ กันทะ.(2553). ต้นทุนและผลตอบแทนของการปลูกดอกมะลิในตำบลแม่แฝก อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. [การค้นคว้าอิสระหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ ,มหาวิทยาลัยเชียงใหม่].
- สำนักงานเกษตรอำเภอแก้งะเลี้ยว. (2563). *ข้อมูลเกษตรกรด้านการเกษตรต่าง ๆ*.
<http://kaoliao.nakhonsawan.doe.go.th/kaoliao/>
- Humphrey, Albert. (1960). *SWOT Analysis Theory*. <https://rapidbi.com/history-of-the-swot-analysis/>